

Київський національний університет технологій та дизайну

**ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ**

Сутнісною ознакою ХХІ століття є глобалізаційна інтеграція. Вона невпинно пов'язує не лише ринки та технології, а й держави-нації, демонструючи свій потужний вплив на життя людини й суспільства. Безсумнівним є те, що світ стає цілісним у фінансово-економічному, інформаційному та технологічному аспектах. Інтеграційні процеси охоплюють і культурно-духовну сферу, зокрема освіту, що є наслідком переходу людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій і формування суспільства знань. Основними пріоритетами розвитку людства стають освіта й наука – сфери, які й забезпечують розвиток людини та суспільства [1, 4, с. 89].

У всіх сферах життєдіяльності людини й суспільства дедалі більше утверджуються загальноцивілізаційні тенденції розвитку, характерні для ХХІ століття: зближення націй, народів, держав через створення спільного економічного, інформаційного, а зважаючи на вимоги Болонського процесу, й освітнього простору Європи; перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій і формування суспільства знань, що висуває як основні пріоритети освіти й науку – сфери, які й забезпечують розвиток людини та суспільства [1].

Становлення нової системи освіти в Україні, зорієнтованої на входження у світовий освітній простір, супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці. Зміст навчання збагачується новими сучасними знаннями та вміннями, розвитком здібностей оперування інформацією, творчим вирішенням проблем виробництва. В арсеналі засобів навчання значне місце починають займати комп'ютерна техніка, телекомунікаційні системи глобального масштабу. Разом з тим особлива роль відводиться духовному вихованню особистості, гуманізації навчального процесу, важливою складовою якого стає особистісно-розвивальна взаємодія викладача зі студентами. Відбувається зміна освітньої парадигми: пропонуються новий зміст, нові підходи, інший педагогічний менталітет [4, с. 89-90].

Нові вимоги до розбудови освіти в Україні зумовлюють необхідність модернізації, оновлення всіх структурних ланок освітньої діяльності, передусім

навчально-виховного процесу. Для входження нашої держави до єдиного європейського та світового освітнього простору необхідно реалізувати мету Болонської декларації 1999 р., а саме [4, с. 90]:

- вивести вищу освіту і науку європейських країн на значно вищий рівень якості і конкурентоспроможності, що забезпечить підвищення інноваційного потенціалу економіки;

- підвищити привабливість Європи як місця здобуття освіти;

- сформувати у молоді Євросоюзу спільну європейську ідентичність.

Основу освіти Болонського процесу становлять три напрями:

- запровадження двох освітніх кваліфікацій (бакалавра і магістра);

- запровадження системи переносу і накопичення кредитів, що визначають обсяги навчальної роботи, виконаної студентом, з метою забезпечення прозорості і зрозумілості кваліфікацій (дипломів) та обсягів підготовки;

- розробка узгоджених механізмів забезпечення якості освіти.

Важливою ознакою Болонського процесу є орієнтація на потреби та інтереси студента. Освіта все більше набуває ринкових ознак: університет — постачальник освітніх послуг; студент — клієнт; замовник — або сам студент, або держава; попит на освіту та працевлаштування випускників — критерій успішності того чи іншого навчального закладу [4, с. 90].

Для конкурентоспроможності випускників і престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі життєво важливим, актуальним сьогодні в Україні є забезпечення можливостей постійного духовного збагачення особистості, формування інтелектуального потенціалу нації. Саме така мета і закладена в Національній доктрині розвитку освіти, а її досягнення конкретизуються положенням Закону України «Про вищу освіту» [4, с. 90].

На формування середовища освіти в сучасних умовах істотно впливають такі важливі тенденції цивілізаційного й суспільного розвитку, як: світова глобалізація, зокрема активізація міжнародного обміну та взаємодії; зростання конкуренції на всіх рівнях і в усіх галузях життя суспільства; розширення сфери ринкових відносин; інтеграція науки й виробництва; синтез науки та освіти як передумова формування суспільства високого інтелекту, світу науково-інформаційних технологій; інтеграція і міждисциплінарність сучасного знання, поява нових галузей науки й виробництва та нових галузей знань, навчальних дисциплін і багато інших чинників [1].

Ключовим завданням освіти у XXI столітті є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян [3].

Економічна ефективність освіти значною мірою визначається участю всіх зацікавлених сторін суспільства в організації навчання, поєднанням державного управління і самоврядування в освіті, а також реалізацією, з одного боку, автономії та самостійності, а з іншого боку, підзвітності та відповідальності в прийнятті рішень, взаємодією із суспільними інститутами, ринком праці. Це важливо для більш повної мобілізації як зовнішніх ресурсів, так і внутрішніх резервів. Разом із тим, а даний час у професійно-технічній і вищій освіті неефективними є стосунки з роботодавцями. З боку останніх часто-густо проявляється споживацьке ставлення до навчальних закладів, підготовлених професійних кадрів, небажання надавати бази практики, інвестувати в освіту відповідно до своїх власних потреб. Водночас освітяни недостатньо залучають роботодавців до участі у формуванні змісту навчання [2].

Задля підвищення економічної ефективності та здійснення стабільного розвитку і нового якісного прориву в національній системі освіти необхідно забезпечити у галузях професійно-технічної та вищої освіти: розроблення та впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти з професій широким кваліфікацій; оновлення та затвердження оптимального переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників (скорочення їх кількості на основі інтеграції); оптимізацію мережі професійно-технічних навчальних закладів різних типів, професійних спрямувань та форм власності з урахуванням демографічних прогнозів, регіональної специфіки та потреб ринку праці; розширення їх автономії, створення навчально-виробничих комплексів; удосконалення механізму формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів відповідно до реальних потреб економіки, регіональних ринків праці, запитів суспільства; удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів професійно-технічної освіти на базі вищих навчальних закладів і профільних професійно-технічних навчальних закладів; приведення мережі вищих навчальних закладів і системи управління вищою освітою у відповідність із потребами розвитку національної економіки та запитів ринку праці; створення дослідницьких університетів, розширення автономії вищих навчальних

закладів; перегляд та затвердження нового переліку професій педагогічних і науково-педагогічних працівників; розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій; розширення взаємодії вищих навчальних закладів з установами Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України щодо розвитку наукових досліджень у сфері вищої освіти; залучення роботодавців до співпраці з вищими навчальними закладами, зокрема, до участі у розробленні стандартів вищої освіти, організації проходження практики студентами, вирішенні питань надання першого робочого місця випускникам; подальше вдосконалення процедур і технологій зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступити до вищих навчальних закладів, як передумови забезпечення рівного доступу до здобуття вищої освіти; переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів [3].

Отже, національна система освіти є невід'ємною складовою розвитку суспільства і впливає на відновлення наукового потенціалу суспільства, соціалізації індивіда та сприяє соціальній мобільності. Завдяки виконанню комплексу заходів із підвищення економічної ефективності у галузях професійно-технічної та вищої освіти зокрема і збільшенню зусиль щодо науково-методологічного та методичного супроводу модернізації освітньої сфери та її ресурсного забезпечення загалом, можливим є підвищення ефективності діяльності установ освіти в Україні, що є запорукою прогресу, суспільного відтворення, економічного і соціального розвитку держави.

Список використаної літератури

1. Сафонова В.Є. Підвищення ефективності вищої освіти й науки як чинника інноваційного розвитку держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2009_5_2/36.pdf

2. Доповідь Президента НАПН України В.Г. Кременя на Загальних зборах академії 8 листопада 2012 р. «Концептуальні засади підвищення економічної ефективності освіти України в сучасних умовах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://naps.gov.ua/ua/press/releases/146/>

3. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>

4. Зайцева І.В. Адаптація національної системи освіти до принципів болонського процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://maup-sevastopol.narod.ru/e_katalog/p09_03.pdf